

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

ความหมายของ คุณภาพชีวิต ในปัจจุบันนักวิชาการต่างๆ ได้พยายามให้ความหมายหรือ คำจำกัดความของคำว่า "คุณภาพชีวิต" กันอย่างกว้างขวาง ส่วนมากความหมายมักจะมีความคล้ายคลึง สอดคล้องกัน จะแตกต่างกันบ้างก็เป็นรายละเอียดหรือจุดเน้นตามสาขาวิชานั้น ๆ เห็นว่าสำคัญ จึงยังไม่มีคำจำกัดความของคำว่า คุณภาพชีวิต ที่แน่นอนตายตัว อย่างไรก็ตาม ได้มีผู้กล่าวถึงความหมายของ คุณภาพชีวิต ที่น่าสนใจไว้ ดังนี้

พัชยา สายหู (2516) กล่าวว่า "ชีวิตที่มีคุณภาพ คือ ชีวิตที่ทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นในสังคม ครอบครัวต้องเป็นแห่งแรกที่สร้างคุณภาพชีวิต คนรวยไม่จำเป็นต้องมีคุณภาพชีวิตดีเสมอไปในทางตรงข้าม คนที่ไม่ยากจนเกินไปก็ไม่จำเป็นต้องขาดคุณภาพชีวิตหรืออาจมีคุณภาพชีวิตได้"

ยุพา อุดมศักดิ์ (2516) (อ้างถึงใน ณรงค์ เทียนสง 2523) กล่าวไว้ว่า "คุณภาพชีวิต หมายถึง คุณภาพในด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง และศาสนา ซึ่งเป็นค่าเทียบเคียงไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวแน่นอน กล่าวคือ ทุกคนหรือทุกประเทศอาจจะกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ กันไปตามต้องการ และความต้องการในด้านคุณภาพชีวิตนี้ ย่อมเปลี่ยนแปลงไปได้ตามเวลาและภาวะ

ฉลอง บุญญานันต์ (ฉลอง บุญญานันต์ และคณะ 2519) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า "คุณภาพชีวิต หมายถึง คุณภาพทางด้านสุขภาพอนามัย สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง และศาสนา"

เฉลียว บุรีภักดี (2523) กล่าวถึงความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ พอสรุปได้ว่า "คุณภาพชีวิต หมายถึง การมีของกิน ของใช้ มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีไม่ขาดแคลน ไม่เดือดร้อนและได้รับบริการต่าง ๆ ในระดับดี"

นิพนธ์ คันธเสวี (2525) ได้ให้นิยามคุณภาพชีวิตไว้ว่า "คุณภาพชีวิต คือ ระดับสภาพการดำรงชีวิตมนุษย์ ตามองค์ประกอบของชีวิต อันได้แก่ ทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิด และจิตใจ"

เย็นใจ เลหาวิช (2523) กล่าวว่า "คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาวะความเป็นอยู่ของบุคคลทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ"

สมน อมรวินิจฉัย (2525) กล่าวว่า "ชีวิตที่มีคุณภาพ เป็นชีวิตที่สงบทั้งทางร่างกายและจิตใจ การที่สงบ ต้องมีสุขภาพดี คือ ปราศจากโรค ได้รับประทานอาหารที่ถูกส่วนและเพียงพอ ได้ออกกำลังกายและพักผ่อน ได้อยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่สะอาด สวยงามและมีความสะดวกสบาย ส่วนจิตใจที่สงบนั้น จะต้องเป็นหลักคุณธรรมเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา มีความรัก ศรัทธา มีที่พึ่ง และมีความปลอดภัยตลอดเวลาที่อยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เป็นมนุษย์ ธรรมชาติ และเทคโนโลยี ชีวิตที่ "มีคุณภาพ" จึงเป็นชีวิตที่อยู่รอด อยู่ดี อยู่อย่างมีหลักการ และบุคคลนั้นสามารถปรับตัวเอง และแก้ปัญหาได้ เพื่อดำเนินชีวิตต่อไปอย่างสงบตามอัตภาพ"

ลัดดา รัตกลีกร (2526) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า "คุณภาพชีวิต หมายถึง ความสมบูรณ์ทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และจะต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี มีครอบครัวและสังคมที่ดี เพื่อฝึกอบรมตนเอง ช่วยตนเอง และมีส่วนร่วมในภารกิจของสังคม"

ทวีรัสมิ ธนาคม (2526) ได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า "คุณภาพชีวิต คือ ชีวิตที่มีคุณภาพ ได้แก่ความรู้สึกสบาย คิดเป็น และประพฤติชอบ"

อุณา นพคุณ (2526) กล่าวว่าไว้พอสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตที่มีความสามารถในการคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO: 1978) (อ้างถึงใน ณรงค์ เทียนสง (2523) ได้สรุปความคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตไว้ว่า "คุณภาพชีวิต" เป็นความรู้สึกของการอยู่อย่างพอใจ (มีความสุข มีความพอใจ) ต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิตซึ่งมีส่วนสำคัญมากที่สุดของบุคคล

แนวความคิดเกี่ยวกับโครงการ

เทียนฉาย กิรนนท์ (2524) ให้ความหมายของโครงการว่า “โครงการ” หมายถึง การกระทำการ หรือ เตรียมการ เพื่อทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรืออาจจะหมายถึง แนวความคิดในเรื่องหนึ่งๆ เพื่อหาทางปฏิบัติหรือดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของเรื่องนั้นที่แน่ชัดและมีระบบ โครงการจะมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการปฏิบัติ หรือ ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะจะช่วยชี้แนะแนวทางและกำหนดลักษณะ ตลอดจนขอบเขตการดำเนินงาน รวมทั้งเป้าหมายของเป้าหมายนั้น ๆ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 นิยามคำว่า “โครงการ” คือ แผน หรือโครงการตามที่กำหนดไว้ เป็นกลุ่มกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และแต่ละกิจกรรมมีเป้าหมายเดียวกัน

ประกอบ คุณารักษ์ (2526) ให้ความหมายของ “โครงการ” (Project) ว่า หมายถึงงานที่ได้วางไว้ หรือหน่วยงานของการจัดการ ซึ่งชี้เฉพาะอย่างชัดเจนว่าจะต้องทำอะไรให้เสร็จในช่วงระยะเวลาเท่าไร โดยประมาณ และค่าใช้จ่ายประมาณเท่าไร”

นิศา ชูโต (2527) กล่าวว่า โครงการ (Program) จะสื่อความหมายได้หลายระดับ เช่น หมายถึง ความคิด แนวทาง กิจกรรมหรือผลรวมที่เกิดจากกิจกรรมที่ได้จัดวางไว้ในโครงการนั้น ๆ ซึ่งมีการดำเนินการอย่างมีระบบ ระเบียบ มีงบประมาณ และ ระยะเวลาดำเนินการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

ก่อ สวัสดิพานิชย์ และคณะ (2530) ให้ความหมายว่า “โครงการ” หมายถึง กลุ่มกิจกรรม (Activities) และเหตุการณ์ (Events) ที่สัมพันธ์กันชุดหนึ่ง ซึ่งมุ่งหมายให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์เฉพาะที่ วางไว้ภายในระยะเวลา และงบประมาณที่กำหนดแน่นอน โครงการจะมีลักษณะที่สำคัญ คือ ต้องมีระยะเวลาเริ่มต้น และ สิ้นสุด ประการต่อมา คือ จะต้อง มีงบประมาณ หรือวงเงินค่าใช้จ่ายที่แน่นอน

ประณต นาคามดี (ม.ป.ป) (อ้างถึงใน ประกอบ คุณารักษ์, 2526) กล่าวว่า โครงการไม่ใช่กิจกรรมหรืองานประจำที่กระทำอยู่ แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ หรือ ต้องการเน้นเป็นพิเศษ เป็น

งานที่ทำครั้งเดียวและเสร็จ เมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้ว อาจเปลี่ยนเป็นงานประจำปีต่อไป จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า โครงการจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1. กิจกรรมใหม่ ๆ 2. เวลาเริ่ม - จบ 3. วัตถุประสงค์ เป้าหมาย

วีรพล สุวรรณนันต์ (ม.ป.ป. 9) (อ้างถึงใน ประกอบ คุณารักษ์, 2526) ให้ความหมายว่า โครงการ หมายถึง การนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด (เมื่อเทียบกับความต้องการของมนุษย์) มาผสมผสานซึ่งกันและกัน โดยก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ประหยัดและมีประสิทธิภาพ) ภายในเวลาที่กำหนดไว้"

แนวความคิดเกี่ยวกับโครงการการศึกษาออกโรงเรียน

Shroeder ชรอเดอร์ (1975 : 15 อ้างถึงใน ประกอบ คุณารักษ์ 2526) ได้ให้ความหมายของ "โครงการการศึกษาออกระบบโรงเรียน" ไว้ว่า หมายถึง

1. กิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวกับการศึกษาออกระบบโรงเรียนของประเทศหนึ่ง ๆ
2. กิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวกับการศึกษาออกระบบโรงเรียนที่จัดโดยองค์กรหนึ่ง
3. กิจกรรมการศึกษาออกระบบโรงเรียนที่จัดสำหรับประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
4. กิจกรรมการศึกษาออกระบบโรงเรียนเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เปิดสอนหรืออบรม

ระยะสั้น

ชูเกียรติ ลิสุวรรณ (2531) ให้ความหมายของ "โครงการการศึกษาออกระบบ" ไว้ดังนี้ คือ "ข้อกำหนด เงื่อนไข หรือหลักเกณฑ์ของวิธีการดำเนินกลุ่มกิจกรรมในการฝึกอบรม เผยแพร่ ที่มีลำดับความสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน เพื่อเป้าหมายในการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและการเปลี่ยนแปลงแนวความคิด ความเชื่อให้แก่ประชาชน กลุ่มเป้าหมายโดยเฉพาะผู้ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน กลุ่มกิจกรรมดังกล่าว อาจจะเบ็ดเสร็จในตัวเอง หรือเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาอื่น"

มานะ ทาแบ่ง (2530) ได้ให้ความหมายของ "โครงการการศึกษาออกระบบโรงเรียน" ไว้ว่า หมายถึง โครงการการศึกษาที่จัดนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียน ไม่ว่าโครงการนั้นจะจัดเป็นกิจกรรมทางการศึกษาโดยเฉพาะ หรือเป็นกิจกรรมอื่น เพื่อมุ่งให้รู้จักแก้ปัญหา ฝึกอาชีพ หรือพัฒนาความรู้เฉพาะอย่าง ตามความต้องการของประชาชน

ทฤษฎีการจัดโครงการการศึกษาในระบบโรงเรียน

Malcolm S. Knowles, (1970) ได้เสนอแนะขั้นตอนในการบริหารโครงการการศึกษาในระบบโรงเรียน ไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้ คือ

1. สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
2. จัดโครงสร้างหรือกลไก สำหรับการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน
3. วิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ ของผู้เรียน
4. กำหนดวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่สนองต่อความต้องการการเรียนรู้ของ ผู้เรียน
5. ออกแบบกิจกรรมเพื่อให้เหมาะสมต่อประสบการณ์และการเรียนรู้ของผู้เรียน
6. ดำเนินการให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยวิธีการและสื่ออุปกรณ์ที่ เหมาะสม
7. ประเมินผลการเรียนรู้และวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้อีกครั้งเพื่อดูว่าความต้องการการเรียนรู้ นั้น ๆ ได้รับการตอบสนองหรือไม่

Chesswas (อ้างถึงใน ประกอบ คุณารักษ์ 2526) กล่าวว่า กระบวนการในการจัดทำโครงการครอบคลุมถึงองค์ประกอบ 8 ประการ คือ

1. วิเคราะห์และประเมินข้อมูลทางสถิติ
2. จัดวางนโยบาย
3. จัดทำโครงการ
4. จัดทำโปรแกรมและรายละเอียดประกอบโครงการ
5. พิจารณาค่าใช้จ่ายตามโปรแกรมและโครงการที่กำหนด
6. ทดสอบโครงการก่อนนำไปปฏิบัติและพิจารณาทางเลือกอื่น ๆ
7. นำแผนสู่การปฏิบัติ
8. ประเมินผลและปรับปรุงแผน

Pesson (1966) (อ้างถึง ใน วัชรินทร์ พิพัฒน์ศรีสวัสดิ์, 2532) ได้แบ่งกระบวนการในการจัดโครงการออกเป็น 8 ขั้นตอน คือ

- ขั้นการวางโครงการ ชั้น 1 - 4
1. ขั้นการเก็บรวบรวมข้อมูล
  2. ขั้นการวิเคราะห์สภาพการณ์
  3. ขั้นการแยกแยะปัญหา

4. ขั้นการตัดสินใจและตั้งวัตถุประสงค์

ขั้นการปฏิบัติงาน ชั้น 5 - 7

5. ขั้นการวางแผน
6. ขั้นการดำเนินการตามแผน
7. ขั้นประเมินความก้าวหน้า
8. ขั้นการพิจารณาบททวน

Louffer (1977) (อ้างถึงใน วชิรินทร์ พิพัฒน์ศรีสวัสดิ์, 2532) มีความเห็นว่า การจัดโครงการการศึกษาอกระบบโรงเรียนตามวิธีการดังนี้

1. ประเมินความต้องการและความสนใจในการศึกษา
2. สร้างวัตถุประสงค์
3. ทบทวนโครงการอื่น ๆ ที่จัดไปแล้ว
4. เลือกวิธีการ
5. เลือกคณะกรรมการวางแผน
6. บริหารและจัดโครงสร้างของโครงการ
7. จัดบุคลากร
8. จัดทรัพยากรอื่น ๆ ที่มีใช้บุคคล
9. จัดงบประมาณ
10. วัดและประเมินผล
11. ศึกษาภาพรวมของการปฏิบัติที่สำเร็จไปแล้ว

รัตนา พุ่มไพศาล (2528) มีความเห็นว่า การจัดโครงการการศึกษาอกระบบโรงเรียนควรจะต้องปฏิบัติในสิ่งต่อไปนี้

1. การสร้างบรรยากาศที่เหมาะสม
2. การประเมินความต้องการของนักศึกษา
3. การสร้างวัตถุประสงค์
4. การสร้างแรงจูงใจและการรับนักศึกษา
5. การให้คำปรึกษาและแนะแนว

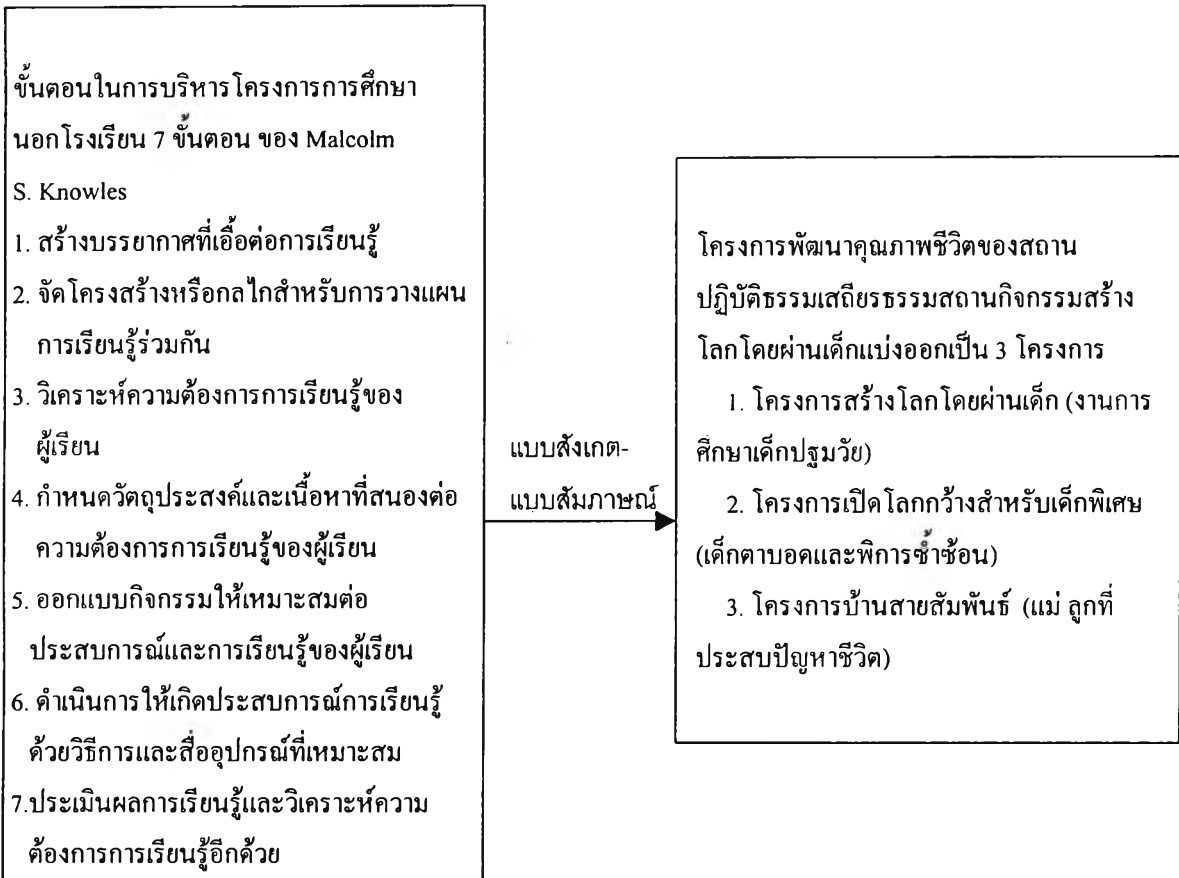
6. การสร้างหลักสูตรและการวางแผนการสอน
7. การเลือกบุคลากรและการติดต่อสื่อสาร
8. การฝึกอบรมครูประจำการและการนิเทศ
9. การประชาสัมพันธ์และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
10. การจัดงบประมาณและการเงิน
11. การประเมินโครงการ

จากการศึกษาถึงรูปแบบการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนหลายท่านที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้พบว่า การบริหารโครงการการศึกษาออกโรงเรียนของ มัลคัม โนลส์ (Malcolm S.Knowles) 7 ขั้นตอนนั้น มีความชัดเจนในการจัดวางลำดับขั้นตอนและรายละเอียดในการวางแผนการดำเนินกิจกรรมในการเรียนรู้ จึงมีความเหมาะสมที่จะนำมาศึกษาถึงรูปแบบในการจัดโครงการการศึกษาออกโรงเรียนของหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น รวมทั้งได้ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมโครงการซึ่งสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมของสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถาน ซึ่งสถานปฏิบัติธรรมเสถียรธรรมสถานนั้นมีลักษณะในการจัดโครงการ ดังนี้ คือ

- การสร้างบรรยากาศ
- การกำหนดวัตถุประสงค์
- การวางแผนการดำเนินงาน
- การจัดกิจกรรม
- การดำเนินการ
- การประเมินผล

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำหลักการบริหารโครงการการศึกษาออกโรงเรียนของ มัลคัม โนลส์ (Malcolm S.Knowles) มาเป็นกรอบแนวคิดในการทำวิจัยครั้งนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนในการบริหารโครงการการศึกษานอกระบบโรงเรียน 7 ขั้นตอน ของ มัลคัม โนลส์ (Malcolm S.Knowles)

1. การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์ การจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับกิจกรรม
2. จัดโครงสร้างหรือกลไกสำหรับการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน มีการจัดการประชุมกลุ่ม เพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็น
3. วิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินจากพฤติกรรมและความสามารถของผู้เรียน
4. กำหนดวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่สนองต่อความต้องการการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินจากประสบการณ์ของผู้เรียน
5. ออกแบบกิจกรรมเพื่อให้เหมาะสมต่อประสบการณ์และการเรียนรู้ของผู้เรียน
6. ดำเนินการให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยวิธีการและสื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสม
7. ประเมินผลการเรียนรู้และวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้อีกครั้ง เพื่อดูว่าความต้องการการเรียนรู้นั้นได้รับการตอบสนองหรือไม่